

УДК 130.2

Н. Свента, Т. Чоп

Тернопільський національний університет ім. І.Пулюя (Україна)

АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ТЕХНІКИ

Sventa N., Chop T.

ANTHROPOLOGY ASPECTS OF TECHNOLOGY

Техніка та розмаїття технологій стали необхідною умовою існування та розвитку глобалізованого світу. Вплив сучасних технологій на життєдіяльність суспільства є незаперечним, але особливо відчутним для таких соціальних сфер та інститутів, як наука, екологія, політика. Первісна техніка у руках людини була своєрідним зряддям для перетворення навколишнього світу та задоволення власних потреб. З моменту свого виникнення техніка стала необхідною частиною історії розвитку людства, вона органічно вписалася у контекст соціального буття. Проте, на сьогодні техніка трансформувалась у «самодостатню» сутність, дистанціювалась від свого творця настільки, що деякою мірою загрожує самій людині, а процес її інновації час від часу обертається складними соціальними проблемами. [1]

Бурхливий вплив техніки на життя людини, суспільні процеси є сферою дослідження філософії техніки. Ця галузь почала активно розширювати горизонти власного предмету особливо у останні роки, обумовлені негативними тенденціями збільшення техногенних аварій і катастроф, причиною яких є власне антропогенні чинники. Антропологія техніки досліджує форми та межі впливу техніки, технологій на людське буття, внаслідок активних процесів технізації, інформатизації, дегуманізації людської сутності. «Техніка задає горизонт буття людини, вона не тільки інструмент, скільки позиція людини, одна з внутрішніх можливостей її екзистенції, зрештою, вибір способу нашого буття» [1].

Вчені, об'єктом дослідження яких була техніка та технології, досить неоднозначно ставились до даного феномену, даючи їй як позитивні так і негативні характеристики. П. Енгельмеєр стверджував: «Техніка розширила вплив людини на такі сили природи, які раніше не піддавались їй, а були тільки ворожими» Приборкуючи сили природи, людина змогла утвердитись у ролі творця так званої другої природи, штучного середовища у вигляді різних артефактів, які робили життя людини зручнішим та комфортнішим. Крім того, на думку П. Енгельмеєра: «Техніка зближує народи, полегшує доступ в різні куточки світу, скорочує просторові та часові рамки, а також прокладає шлях до об'єднання людства в єдину сім'ю» Відомий іспанський дослідник Х. Ортега-і-Гассет визначає техніку як «невичерпне джерело людської діяльності, яка в принципі не знає меж» Створені технікою «життєві технічні передумови багаторазово перевищують природні, і в результаті люди вже не можуть існувати матеріально без досягнутого технічного рівня» Такий аналіз показує, що техніка стає тим фактором, який визначає умови людського існування, які допомагають людині звільнитись від природної залежності та знайти власний спосіб буття, хоча, з іншого боку, людина потрапляє у нову залежність від техніки, наслідки якого можуть мати не лише позитивні результати. [2]

Обумовленість поведінки людини її технічним середовищем дослідниками зазвичай ігнорувалася, оскільки суть цієї поведінки вбачалася в знаковій, символічній, ментальній або когнітивній складових. Таке ігнорування є одним із стереотипів модерного мислення, закладених ще картезіанським протиставленням *cogito* і тіла. В сучасній нейрофізіології, психології та когнітивних науках це протиставлення знімається поняттям «втіленого розуму» (*embodied mind*) або «розумного тіла» (*mindful*)

Секція 1. Філософське осмислення феномену техніки

body). Крім того, для зняття протиставлення людини і її середовища були запропоновані поняття кіборга, гібрида, артіфіційованої тілесності і т. П. Петер Слотердайк, німецький філософ і автор оригінальної концепції морфології людських життєвих просторів в епоху медіатехнологічної глобалізації, ґрунтуючись на понятті Dasein'a Мартіна Хайдеггера, кладе в основу свого підходу до опису соціокультурних процесів специфічне розуміння тілесності людини. Він також звертає увагу на ту обставину, що використання біотехнологій відкриває еру радикального перетворення людства, і підкреслює значимість генної інженерії та біотехнологій для сучасних теорій культури. [3]

Існують точки зору, які пояснюють, що через артефакти, техніку, люди впорядковують світ, а отже, впорядковують себе. Британський антрополог Деніел Міллер зазначає, що відносини техніки та людини - це процес об'єктивізації, що виражається діалектикою суб'єкта й об'єкта, де «суб'єкт стає об'єктом самого себе, він повертається до себе на новому рівні, це циклічно триває». Він також нагадує нам про висловлювання Андре Леруа Гурана про те, що «техніка - це фактор біологічного виміру людини», еволюційний фактор, в ході розвитку якого «інструменти і тіла глибоко проростають один в одного». [3]

Чимало філософів також вбачають значну небезпеку у розвитку техніки, технологій. Так, Х.Ортега, відмічаючи, що людина ніколи не збігається з природою, тобто, із своїм оточенням, обставинами, характеризував техніку як людську реакцію на природу, як сукупність актів, винаходів та пристосувань, які людина розташовує між собою і природою для перетворення природи і задоволення своїх потреб. Природа задає нам потреби, а мета техніки — знищити їх, зробити так, щоб їх задоволення не було занадто важким. Цей бунт проти свого оточення, ця невдоволеність світом і становить людську долю, виразником якої є процес технічного пристосування середовища до суб'єкта. Проте Е.Гусерль стверджував про те, що негативна дія техніки на людське існування задається самою людиною. Саме людина збіднює своє життя, зводячи його багатство спочатку до наукових положень, а потім на їх основі створюючи машини. Техніка - лише змістовно збіднений знак людського життя. І коли її використання з самого початку не визначається людськими життєвими цілями, то воно призводить до обмеження і збіднення буття людини. Основна перспектива технічного розвитку полягає в тому, щоб за допомогою феноменології перетворити техніку в повноцінний знак життєвого світу людини. [4]

Таким чином, наше відношення до техніки і визначатиме той подільший вплив, який вона буде справляти на майбутнє людства.

Література

- 1.Чорноморденко І. В., Качак Н. В. Теоретико–методологічні засади становлення, розвитку та трансформації філософії техніки в епоху глобалізації [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_105_61
2. Качак Н.В. Антропологічні виміри технічних інновацій [Електронний ресурс] – Режим доступу: [eadnurt.diit.edu.ua > bitstream > AMPR](http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/AMPR)
- 3.Соколовский С.В. Антропология живого и неживого: случай тела и техники (послесловие к дискуссии) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/antropologiya-zhivogo-i-nezhivogo-sluchay-tela-i-tehniki-posleslovie-k-diskussii>
- 4.Охріменко О.Г. Антропологічна філософія техніки: концептуальні засади [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/stat_ohr.html